

Проблемні аспекти правового регулювання відносин захисту прав міноритарних та мажоритарних акціонерів

УДК 346.5:658.114.3

Попова А. В., студентка 4 курсу
факультету економіки і права, ХНЕУ

Розглянуто проблему гарантій та захисту прав міноритарних акціонерів. Досліджена нормативно-правова база з цього питання. Виявлені існуючі прогалини діючого законодавства в цій сфері та запропоновано шляхи подолання цих прогалин.

Рассмотрена проблема гарантий и защиты прав миноритарных акционеров. Исследована нормативно-правовая база по этому вопросу. Выявлены существующие пробелы действующего законодательства в этой сфере и предложены пути преодоления данных пробелов.

The problem of guarantees and protection of rights of minority shareholders. We studied the normative-legal base on this issue. Identified existing gaps in the existing legislation in this sphere and suggested the ways of overcoming these gaps.

Ключові слова: міноритарні акціонери, мажоритарні акціонери, акціонерне товариство.

В останнє десятиріччя гаслом корпоративного законодавства України проголошено захист прав міноритарних акціонерів, проте порушення прав акціонерів взагалі, ігнорування прав міноритарних акціонерів з боку мажоритарних акціонерів і непорозуміння між цими групами нерідко мають місце в Україні.

Основними проблемами, з якими стикаються міноритарні акціонери, є ігнорування їх прав при прийнятті важливих рішень, позбавлення дивідендів, ненадання інформації про діяльність товариства [1, с.20].

29 квітня 2009 року, коли набрав чинності Закон України «Про акціонерні товариства» поява якого стала довгоочікуваною. Цей Закон визначає порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів. Проте слід розглянути як позитивні так і негативні моменти чинного законодавства та їх безпосередній вплив на права акціонерів.

Так, Закон України «Про акціонерні товариства» передбачає проведення зборів акціонерів лише за місцем знаходження товариства, голосування акціонерів лише за бюлетенями, які учасники зборів підписують власноруч (у випадку, якщо кількість акціонерів товариства перевищує 100 осіб). Керівництву товариства забороняється вимагати від акціонерів-співробітників інформацію про те, як вони проголосували або збираються голосувати. Керівники-порушники можуть бути позбавлені майнових прав.

Також спрощується процедура управління корпоративними правами шляхом надання деяких прав наглядовій раді та іншим керуючим органам товариства, що раніше були в компетенції виключно загальних зборів. Рішення найбільш важливих питань діяльності товариства залишається за загальними зборами. Закон залишає норму, що передбачає кворум для проведення загальних зборів акціонерів не менш ніж 60%+1 акція.

Закон також передбачає обов'язкову пропозицію до викупу міноритарних пакетів акцій у 20-денний термін у випадку переходу власності більш ніж 50% акцій до одного акціонера. Ця норма не діє лише у випадку приватизації товариства.

Також існуючим акціонерам закон гарантує першочергове право на придбання цінних паперів при їх додатковій емісії. Переважне право на відчуження акцій, яке існувало у закритих акціонерних товариствах, виключається лише в двох випадках - коли акції отримують у спадок, або коли акції отримуються за правонаступництвом юридичними особами.[2]

Проте усіх недоліків існуючої системи він не вирішує. Зокрема, в силі залишається найбільш суперечливе питання всіх пов'язаних законопроектів: кворум загальних зборів. Нинішній закон залишає в силі норму, що загальні збори акціонерного товариства мають кворум за

умови реєстрації для участі у них акціонерів, які разом володіють не менш як 60 % голосуючих акцій. Тож зірвати збори акціонерів буде так само легко, як і раніше.

Проблемним залишається питання освітлене у ч.1 ст 68 закону «Про акціонерні товариства» стосовно обов'язкового викупу товариством акцій на вимогу акціонерів, які голосували проти прийняття питань стосовно злиття, перетворення, зміни типу товариства, збільшення статутного капіталу і обов'язковою умовою є те, що такий акціонер повинен зареєструватися для участі в зборах та голосувати проти. Але, уявімо ситуацію, що міноритарний акціонер не був належно повідомлений про проведення загальних зборів акціонерного товариства і тому не зміг взяти у них участь. Оскільки даний міноритарій участі у загальних зборах не брав, то він відповідно втрачає право на обов'язковий викуп його акцій [3].

Проте позитивними є зміни, внесені до Закону України «Про акціонерні товариства» від 3 лютого 2011 року, особливо стосовно виключення положення 50% бар'єру зробило процес кумулятивного голосування простим та прозорим, що гарантувало права невеликого акціонера на управління товариством [4].

Проблемним залишається питання щодо відсутності акціонера на загальних зборах як недостатньої підстави для скасування рішень останніх. Судді, юристи-практики та експерти 17 травня 2012 року взяли участь у круглому столі на тему «Вирішення корпоративних спорів: проблемні питання і особливості розгляду деяких категорій справ господарськими судами». Юристів цікавило, за яким алгоритмом працюють судді, якщо в постанові й законодавстві прямо не сказано про необхідність скасовувати рішення загальних зборів. Виявилось, що єдиних закріплених стандартів немає і в кожному конкретному випадку законники мають брати до уваги різні аспекти справи.

Відповідно до п.18 постанови Пленуму ВС «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» від 24.10.2008 безумовною підставою для визнання рішення загальних зборів недійсним є 3 випадки:

- відсутність кворуму;

- прийняття рішення з питання, не включеного до порядку денного;
- зміна статутного капіталу товариства, якщо не дотримано процедури надання акціонерам відповідної інформації.

При вирішенні питання про недійсність рішень загальних зборів у зв'язку з іншими порушеннями, допущеними під час скликання та проведення загальних зборів, господарський суд повинен оцінити, наскільки ці порушення могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення», – говориться в постанові Пленуму ВС.

Разом з тим звернутися до суду має право будь-який акціонер, незалежно від того, який у нього пакет. Конституція не обмежує права звертатися до суду, і в законодавстві немає прямої вказівки на те, що коли в акціонера 1% акцій, то він не має права звертатися по захист своїх прав. Тільки суд може встановити, було порушення чи ні [5].

Звісно неможна допускати, щоб напрям діяльності компанії визначали тільки мажоритарії, але так само не слід допускати, щоб міноритарні акціонери зупиняли роботу підприємства через найдрібніші приводи. Наприклад, якщо міноритарію, який не міг би вплинути на прийняте рішення, запрошення на загальні збори надійшло з кількадечним запізненням, то це не можна вважати підставою для скасування рішення таких зборів. На думку багатьох експертів, у такому випадку суд має визначити, яке право акціонера було порушено, яке й захистити.

Проте є й суперечлива сторона цього питання. За 20 років в Україні так і не сформувався ефективний ринок цінних паперів, і однією з причин такої ситуації є зневага до прав міноритарних акціонерів. Якщо захистити їхні права, то в інвестуванні братиме участь усе населення, переконані інші експерти.

Отже, можна зробити висновок, що питання захисту прав міноритарного акціонера є актуальним в наш час, адже специфіка даного питання полягає в тому, що саме вони є особливо вразливими до зловживань з боку мажоритаріїв, та далеко не завжди, спираючись на законодавство та статuti акціонерного товариства, міноритарний

акціонер може захистити свої права. Тобто проблеми захисту міноритарних акціонерів мають комплексний характер і можуть бути вирішені лише шляхом підвищення АТ рівня корпоративної культури та докладання спільних зусиль усіма гілками влади.

Література

1. Спасибі-Фатєєва І.В. Акціонерні товариства: корпоративні правовідносини / І.В. Спасибі-Фатєєва. – Х.: Право. 1998. – 256 с.

2. Позитивні аспекти прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» / Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України. – [Електронний ресурс] – / Режим доступу: <http://www.asmap.org.ua/index1.php?id=60187> .

3. Про акціонерні товариства: закон України від 17 вересня 2008 року // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51.

4. Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення діяльності акціонерних товариств: закон України від 3 лютого 2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 35.

5. Права найменших та найбільших. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/9821vidsutnist_minoritariya_na_zagalnih_zborah_ne_skasovue_ihnih.html

Зав. кафедри
правового регулювання економіки
к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Керівник, викл.

Жирнова К. О.

Автор

Попова А. В.